

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Бондаренко Тетяні Сергіївни,
доктору педагогічних наук, доценту,
професору кафедри інформаційних
комп'ютерних технологій і математики
Української інженерно-педагогічної академії

Відгук
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Полубояриної Ірини Іванівни
про дисертацію Жого Руслана Анатолійовича
«Проектування персонального освітнього середовища професійної
підготовки вчителів музичного мистецтва»
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність та значущість дослідження. Розвиток науки, техніки, технологій, перебіг соціально-політичних процесів зумовили пошук нових підходів до організації освітнього процесу. Сьогодення вимагає ефективних методик підготовки майбутніх педагогів взагалі та вчителів музичного мистецтва зокрема, які будуть здатні швидко адаптуватися до складних умов соціальної та фахової діяльності, спроможними здійснювати викладацьку діяльність в умовах сучасного суспільства. Про це чітко наголошено в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки та інших законодавчо-нормативних документах. У зв'язку з цим на новому рівні вимог розглядаються питання створення освітнього середовища на засадах персоналізації професійної підготовки вчителів музичного мистецтва. З огляду на це, представлена робота є актуальною, своєчасною та спрямованою на реалізацію завдання підготовки компетентних фахівців у галузі музично-педагогічної освіти.

Актуальність дослідження підсилюється наявністю на музичних факультетах педагогічних закладів вищої освіти вступників без початкового музичного досвіду, що підтверджено результатами опитування здобувачів та викладачів музичних дисциплін цих установ. Така ситуація виникла через те, що останні роки вступ на музичні факультети закладів вищої педагогічної освіти відбувається шляхом проходження національного мультипредметного тесту без проведення творчого іспиту. В подальшому це створює значні труднощі для здобувачів освіти при опануванні музично-виконавських та музично-теоретичних дисциплін, формуванні їхньої фахової компетентності. Для такого контингенту особливої актуальності набуває створення персоналізованих підходів до їхньої професійної підготовки. Тож те, що автор наголошує на персональному середовищі є, безумовно, значущим чинником організації освітнього процесу вказаної категорії здобувачів. Спираючись на власний досвід у музично-

педагогічній галузі я можу підтвердити існування цієї проблеми, яка останнім часом перебуває на стадії загострення.

Актуальність представленої роботи підтверджується й тим, що вона виконана у межах науково-дослідної роботи комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» з теми «Модернізація педагогічної системи терціарної освіти у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних працівників» (державний реєстраційний номер № 0120U105225). Відповідно, дисертаційна праця Жога Р.А. відповідає тематичному плану згаданої НДР.

Тема дисертаційного дослідження відповідає науковій спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки і затверджена Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 6 від 22.12.2020 р.) і узгоджена в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 30.11.2021 р.).

Основні результати дослідження впроваджено в процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01.12/781 від 30.10.2023), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/22 від 11.10.2023) та Мукачівського державного університету (довідка № 2385 від 09.10.2023).

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації вважаємо достатнім. Автором коректно визначено науковий апарат, підбрано методи відповідно до завдань дослідження, використано відповідну джерельну базу, коректно проведено експеримент та інтерпретовано його результати, напрацьовано значущий обсяг практичного матеріалу, наведеного у додатках. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків. Всього використано 395 джерел, з них 31 іноземними мовами. Повний обсяг дисертації викладено на 342 сторінках, основний текст – на 210 сторінках.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *вперше*: обґрунтовано та розроблено модель персонального освітнього середовища, центром якої є майбутній учитель музичного мистецтва без музичного досвіду, яка гармонійно поєднує мотиваційну, креативну, діяльну та особистісну сфери та дозволяє позитивно вплинути на формування фахової компетентності аналізованого контингенту здобувачів освіти; науково обґрунтовано й експериментально перевірено методику проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, яка передбачає різновікове освітнє співробітництво через навчання в парах змінного складу, менторську підтримку на основі реалізації «Коригувальної карти діяльності ментора» та «Карті самодіагностики здобувача без музичного досвіду», застосування матричного підходу як основи розроблення матриці прогнозування індивідуальної освітньої траєкторії, унаочненої за допомогою графіка «Лінія тренду» MS Excel, що забезпечує цілеспрямоване поетапне

(підготовчий, основний та перевірконо-рефлексивний) усунення недоліків у базовій музичній підготовці здобувачів без музичного досвіду;

уточнено: поняття персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду як сукупності чинників освітнього процесу, які дозволяють максимально повно усунути прогалини в базовій музичній підготовці цього контингенту; поняття фахової компетентності вчителів музичного мистецтва як інтегративної професійно-особистісної характеристики, яка ґрунтується на комплексі музично-теоретичних знань, практичних умінь, досвіду їх реалізації та забезпечує здатність до ефективної музично-педагогічної діяльності, а також зміст її структурних компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного, творчого та особистісного;

набули подальшого розвитку: інструментарій наповнення сфер персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного без музичного досвіду, зокрема форм (розвиток полягає в застосуванні факультативу «Навчаючи навчаємося»); методів (розвиток полягає в застосуванні навчання в парах змінного складу, кейс-методу, методу проєктів, навчальних тренінгів); положення щодо діагностики персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду через встановлення відповідності між факторами кваліметричної моделі та сферами середовища (розвиток полягає у визначенні змісту критеріїв для факторів спроектованого середовища).

Достовірність проведеного дослідження підтверджує широка апробація його результатів, яка відображена 19 наукових працях (з них 2 у співавторстві), у тому числі 8 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, 9 публікацій – у матеріалах конференцій, 1 методичні рекомендації до організації роботи факультативу «Навчаючи навчаємося».

Оцінка змісту та завершеності дисертаційного дослідження. Ознайомлення зі змістом і структурою дисертаційного дослідження Р. А. Жога дає підстави стверджувати, що в ньому чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання роботи, об'єкт і предмет аналізу, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Зміст анотації висвітлює основні відомості про методологію дослідження, способи аргументації основних ідей і не містить інформації, яка відсутня в дисертації. Автор використовує широкий спектр методів, які дозволяють виконати означені завдання дослідження. Фундаментальність та комплексність роботи підтверджується в усебічному та поступовому вивченні дисертантом предмета дослідження.

У першому розділі ґрунтовно досліджено стан професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, визначено проблему дослідження, з'ясовано суть та визначено теоретико-практичні основи проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки означеної категорії здобувачів. Слід відзначити значну увагу дисертанта щодо визначення суті професійної підготовки вчителів музичного мистецтва. Досліджено внесок у вирішення проблеми дослідження низки вчених, а саме Ж. Карташової, М. Кузіва, Л. Масола,

М. Михаськової, А. Михайлової, Н. Овчаренко, В. Орлова, Є. Проворової, Т. Пухальського, Т. Рейзенкінд та інших науковців (с. 29–31). На високому науковому рівні проведено аналіз середовищних характеристик, які закладено в освітньо-професійні програми факультетів музичної підготовки закладів вищої педагогічної освіти (с. 32). Слід відмітити якісно проведене дисертантом опитування здобувачів освіти та викладачів музичних дисциплін щодо вивчення особливостей професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (с. 37–44). Глибокому науковому аналізу у роботі піддано з'ясування суті таких понять, як «персоналізація», «середовище», «освітнє середовище», «персональне освітнє середовище» (с. 46–61).

Слід звинувати увагу на скільки чітко Р. А. Жога розроблено структуру персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду (с. 71). Це дозволило представити її у вигляді діяльній, мотиваційній, креативній та особистісній сфер, що повною мірою дозволяють структурувати формування фахової компетентності вказаної категорії здобувачів і зробити цей процес керованим. Послідовно сформульовано мету та наповнення кожної зі сфер. Автором визначено структуру фахової компетентності досліджуваної категорії здобувачів освіти, яка становить мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльній, творчий та особистісний компоненти (с. 76). Обґрунтовано рівні сформованості означеної компетентності.

Таким чином дисертантом обрано один із найскладніших і найменш досліджених секторів освітнього процесу – створення середовищних умов для контингенту здобувачів освіти без музичного досвіду. Взагалі відчувається особливе відношення до цієї роботи, що і зрозуміло, оскільки Руслан Анатолійович є професійним музикантом і вирішення означеної проблеми дослідження має безпосередній вплив на майбутнє музично-педагогічної галузі.

У *другому розділі* дисертації схарактеризовано теоретичні та практичні засади методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки. Мету проектування автором класифіковано за двома рівнями, де метою першого рівня є саме проектування означеного персонального освітнього середовища, метою другого рівня є формування фахової компетентності вказаної категорії здобувачів освіти як такої, що виступає перевіроючим чинником дієвості спроектованого середовища (с. 87).

Традиційно автори дисертацій виділяють організаційно-педагогічні умови організації освітнього процесу. Цей шлях обрав і Руслан Анатолійович. Звертаю увагу на те, як аргументовано він підійшов до цього питання. При цьому дисертант спирався на праці таких науковців, як Т. Пухальський, Л. Солар, Л. Пастушенко та ін. У підсумку це дозволило йому обґрунтувати та реалізувати такі педагогічні умови, як побудова персональної освітньої траєкторії досліджуваної категорії здобувачів та запровадження навчання на основі менторської підтримки (с. 112–113). На особливу увагу заслуговують підходи автора щодо побудови індивідуальної освітньої траєкторії. Слід відзначити, що це питання висвітлюється в Законі України «Про освіту». Дисертант творчо підійшов до цього процесу: реалізував його за допомогою матричного моделювання та унаочнив через використання графіку «Лінія тренду» MS Excel. Окремо слід

відмітити створений на основі менторської підтримки факультатив «Навчаючись навчаємося», який спрямований на формування фахової компетентності означеної категорії здобувачів освіти.

Дисертантом проведено поглиблений пошук шляхів структурування моделі методики проектування освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва (с. 89). До позитивних оцінок рецензованої дисертації, безумовно, відносимо теоретичне обґрунтування й розроблення моделі методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду як конструкту з методологічно-цільового, змістовно-діяльнісного та діагностично-коригувального блоків, що забезпечує формування в них фахової компетентності (с. 120). Представлений інструментарій реалізації методики проектування повністю відповідає задекларованій проблемі та завданням дослідження.

Окремої уваги заслуговує розроблений автором діагностичний онлайн комплекс для вивчення рівня музичних здібностей здобувачів освіти без музичного досвіду та визначення рівня музичної підготовки досліджуваного контингенту здобувачів (с. 103), який буде в нагоді при використанні у змішаному навчанні.

Слід відмітити доречний підхід дисертанта щодо вивчення рівня сформованості досліджуваного персонального освітнього середовища. Для цього автором на основі кваліметричного підходу розроблено факторно-критеріальну модель визначення сформованості персонального освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду (с. 153). Для здійснення діагностики адаптовано методику В. Явіна та виокремлено п'ять факторів, які повною мірою відповідають цілям дослідження: *широта, інтенсивність, емоційність, мобільність, домінантність*. З позиції якісної та типологічної характеристики спроектованого середовища досліджено параметр «модальність» (с. 149).

Характеризуючи наукову новизну дослідження слід відзначити, що дисертація Р. А. Жога за масштабом постановки проблеми та рівнем її реалізації гідно презентує низку сучасних досліджень в галузі музично-педагогічної освіти.

Логічним завершенням дисертації є експериментальна перевірка методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки досліджуваної категорії здобувачів, яка представлена в *третьому розділі*. Вона спрямовувалась на формування фахової компетентності означеної категорії здобувачів освіти. Одним з ключових моментів спроектованої методики стало впровадження факультативу «Навчаючись навчаємося», в межах якого на засадах персоналізації відбувалось формування музично-виконавської складової діяльнісної сфери персонального освітнього середовища.

Варто відзначити презентабельність початкової та прикінцевої діагностики, де автор подав рівні сформованості сфер персонального освітнього середовища та фахової компетентності за кожним компонентом. На початку педагогічного експерименту для забезпечення достовірності даних дослідження дисертантом було визначено рівномірність експериментальних та контрольних груп (с. 161). Достовірність висновків, результатів дослідження забезпечена логікою та

методологією розв'язання завдань, використанням системи методів дослідження, репрезентативності вибірки, кількісним і якісним аналізом експериментальних даних.

Аналіз експериментальних даних свідчить про дієвість спроектованого персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду. Статистичну значущість результатів експериментальної роботи визначено за критерієм Пірсона χ^2 .

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в упровадженні методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду в освітній процес закладів вищої освіти, розробленні та впровадженні в процес навчання факультативу «Навчаючи навчаємося».

Все зазначене дає підстави вважати дослідження Р. А. Жога актуальним і значущим, а отримані в роботі наукові результати можуть слугувати добротною теоретичною й методологічною базою для подальшого розвитку педагогічної науки та використані при підготовці здобувачів педагогічних спеціальностей, а також діючими педагогами закладів освіти.

Дисертацію виконано на належному науковому рівні, їй властива оригінальність, актуальність, легкість сприйняття. Таким чином мету і завдання дослідження вважаємо досягнутими. Отримані результати підтверджують наукову компетентність автора як дослідника.

Високо оцінюючи дисертаційну роботу Р. А. Жога вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та вказати дискусійні моменти щодо вирішення дисертантом наукових завдань:

1. Не можемо не відзначити той факт, що робота значно виграла б, якби здобувач під час викладу теоретичного матеріалу дисертації зробив акцент на уточненні формулювання понять «професійна компетентність» та «фахова компетентність».

2. Ми переконанні, що якість дисертаційної роботи помітно підвищилася б за умови детального критичного аналізу сучасних статей та монографій закордонних науковців, що стосуються проблеми проектування персонального освітнього середовища (розділ 1).

3. Практичну цінність дослідження підвищили б авторські роздуми щодо можливостей впровадження теоретично обґрунтованої та розробленої моделі методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду в системі підвищення кваліфікації викладачів коледжів культури та мистецтва, музично-педагогічних факультетів педагогічних коледжів.

4. У дисертації, зокрема у частині, яка стосується реалізації практичних засад проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, наводяться приклади навчання у парах змінного складу та навчання в парах на основі менторської підтримки. Варто було б уточнити специфіку та особливості цих видів діяльності; показати, який із них є більш результативним у процесі впровадження розробленої дисертантом методики проектування персонального освітнього

середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду.

5. У дисертації, на жаль, недостатньо використовується джерельна база публікацій музично-педагогічної спільноти у наукометричних базах Scopus та WoS.

Проте зазначені зауваження не знижують високої теоретичної та практичної цінності проведеного наукового дослідження, яке є концептуальним, цілісним, завершеним, що робить вагомий внесок у розвиток музично-педагогічної науки.

Загальний висновок. Дисертація Жога Руслана Анатолійовича «Проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає чинним вимогам, зокрема, «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами); «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
виконавських дисциплін №2
факультету мистецтва співу
та джазу Київської муніципальної
академії музики імені Р.М. Глієра

Полубоярина **І. І. Полубоярина**

Підпис та особу Полубояриної І.І. засвідчую.

*Зробіли це Яковенко
з загальної мети*

*Тетяна Серова
18.01.2024р.*

